

UOT: 37.013:001.8

<https://doi.org/10.30546/670832.2025.02.1021>

İnformasiya cəmiyyətində təhsilin inkişafının fəlsəfi xüsusiyyətlərinə dair

Müəllif(lər):

Müslüm Nəzərov

Azərbaycan Kooperasiya Universiteti
Fəlsəfə elmləri doktoru,
dosent

E-poçt: muslimnazarov@mail.ru

Nizami Quliyev

Naxçıvan Dövlət Universiteti
Riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru,
baş müəllim

E-poçt: nizamiquliyev8@gmail.com

Açar sözlər: informasiya cəmiyyəti, təhsil, gənclər, integrasiya, ehtiyac

Annotasiya. Müasir informasiya cəmiyyətində gənclərin dəyərlər sistemi və informasiya ehtiyacları cəmiyyətin sosial fəallığı, elmi və texnoloji inkişafı baxımından prioritet sahələrdən biridir. İnformasiya yalnız mənəvi deyil, həm də maddi və iqtisadi imkanlarla sıx bağlıdır və texnologiyanın sürətli inkişafı bu ehtiyacları daha da gücləndirir. Təhsil sistemi gənclərin informasiya ehtiyaclarını ödəmək, tənqidi və analitik düşüncə, yaradıcılıq, məsuliyyət və adaptasiya bacarıqlarını inkişaf etdirmək məqsədilə humanist, fərdiləşdirilmiş və texnologiya ilə integrasiya olunmuş olmalıdır. Araşdırmada analitik-deskriptiv və müqayisəli təhlil metodları, həmçinin sistemli yanaşma prinsipləri tətbiq olunmuş, gənclərin fərdi xüsusiyyətləri, motivasiyaları və informasiya ehtiyacları geniş şəkildə təhlil edilmişdir. Təhsil prosesində informasiya texnologiyalarının istifadəsi şagirdlərin bilik, yaradıcılıq və intellektual bacarıqlarının inkişafına dəstək verir, davamlı və adaptiv öyrənmə mühitini təmin edir. Nəticədə, informasiya cəmiyyətində adaptiv, inklüziv, fərdiləşdirilmiş və innovativ texnologiyalarla dəstəklənmiş təhsil sistemi formalaşdırılmalı, gənclərin məlumatlılıq və bacarıq səviyyəsinin yüksəlməsi təmin edilməlidir.

Author(s):

Muslum Nazarov

Azerbaijan Cooperative University
Doctor of Philosophy,
Associate Professor

E-mail: muslimnazarov@mail.ru

Nizami Guliyev

Nakhchivan State University
Doctor of Philosophy in
Mathematics, head teacher

E-mail: nizamiquliyev8@gmail.com

Key words: information society, education, the youth, integration, need

On the philosophical characteristics of the education development in the information society

Abstract. In the modern information society, the system of value and information needs of young people is one of the essential in terms of social activity, scientific and technological development. Information is closely connected not only with spiritual opportunities but also with material and economic opportunities and the rapid development of technology intensifies these needs a lot. The education system should be humanistic, personalized, and integrated with technology in order to meet young people's information needs and to develop critical and analytical thinking, creativity, responsibility and adaptability skills. In the study analytical-descriptive and comparative analysis methods, as well as the principles of a systematic approach and comprehensive analyses of individual characteristics, motivation and information needs of the youth was provided. The use of information technologies in the educational process supports the development of learners knowledge, creativity and intellectual abilities, ensuring a sustainable and adaptive learning medium. As a result, an adaptive, inclusive, personalized education system supported by innovative technologies should be established in the information society to enhance the level of awareness and competencies of the youth.

Автор(ы):

Муслим Назаров

Азербайджанский университет
кооперации

Доктор философии, доцент

Э-почта: muslimnazarov@mail.ru

Низами Гулиев

Нахчыванский государственный
университет

Доктор философии по математике,
старший преподаватель

Э-почта: nizamiquliyev8@gmail.com

Ключевые слова:

информационное общество,
образование, молодёжь,
интеграция, потребности

К философским особенностям развития образования в информационном обществе

Аннотация. В современном информационном обществе система ценностей и информационные потребности молодёжи являются одной из приоритетных сфер с точки зрения социальной активности общества, а также научного и технологического развития. Информация тесно связана не только с духовными, но и с материальными и экономическими возможностями, а стремительное развитие технологий усиливает данные потребности. Образовательная система должна быть гуманистической, персонализированной и интегрированной с технологиями с целью удовлетворения информационных потребностей молодёжи, развития критического и аналитического мышления, креативности, ответственности и адаптационных навыков. В исследовании применялись аналитико-deskriptивный и сравнительный методы анализа, а также принципы системного подхода; всесторонне изучались индивидуальные особенности, мотивация и информационные потребности молодёжи. Использование информационных технологий в образовательном процессе способствует развитию знаний, творческих и интеллектуальных способностей обучающихся, обеспечивает устойчивую и адаптивную образовательную среду. В результате в условиях информационного общества должна формироваться адаптивная, инклюзивная, персонализированная и поддерживаемая инновационными технологиями система образования, обеспечивающая повышение уровня информированности и компетентности молодёжи.

Giriş. Müasir gənclik mühitinin dəyərlər sistemində informasiya dəyərləri ən yüksək prioritet yerlərdən birini tutur. Gizli formada informasiya dəyərləri və ehtiyacları əslində həmişə cəmiyyətin bütün təbəqələri üçün birinci dərəcəli olmuşdur, çünki, ümumiyyətlə, insanın məlumatlılıq dərəcəsi onun təkcə mənəvi deyil, həm də maddi və iqtisadi imkanları ilə birbaşa bağlıdır.

Müasir cəmiyyətdə, xüsusən də Azərbaycanın şübhəsiz mənsub olduğu dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində informasiya dəyərlərinin rolu hər il kəskin şəkildə artır. Bunun səbəbi həm texniki rabitə vasitələrinin sürətli inkişafı, həm də bu vasitələrin imkanlarının insanların şüuruna eyni dərəcədə güclü şəkildə nüfuz etməsidir.

İnformasiya cəmiyyəti məsələsinə vahid konseptual yanaşmanın olmaması bu sahədə aparılan tədqiqatların aktuallığının daha bir sübutudur. “İnformasiya cəmiyyəti” anlayışının çoxşaxəli olduğu açıqdır və bu mövzuda hər hansı bir “bir ölçülü” və fərqli xüsusiyyət aşağıdakı tərifdə öz əksini tapmışdır: Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması özünəməxsusluğu ondan ibarətdir ki, “ictimai istehsal sahəsindəki dominant fəaliyyət növü informasiyaların toplanması, işlənməsi, saxlanması, ötürülməsi, istifadəsi, istehsalı olmaqla müasir mikroprosessor və kompüter texnologiyalarının, habelə müxtəlif informasiya qarşılıqlı əlaqə və mübadilə vasitələrinin əsasını təşkil edir” [4; 8].

Eyni zamanda, gənclərin əhalinin sosial cəhətdən ən fəal təbəqəsi olduğunu nəzərə alsaq, məhz gənclər cəmiyyətində müxtəlif növ informasiya ehtiyacları daha çox güc qazanır. Əlbəttə ki, bu ehtiyacların dərəcəsi sənayeləşmiş bölgələrdə, böyük şəhərlərdə və paytaxtda daha qabarıq şəkildə özünü göstərir.

Beləliklə, sosioloji fərziyyələrə əsaslanaraq müasir təhsil, tərbiyə və təlim sistemi bir neçə istiqamətdə fəal şəkildə inkişaf etdirilməlidir. Birincisi, “informasiya ehtiyaclarının inkişafının monitorinqi və idarə edilməsi” kimi təyin edilə bilən istiqamətdə. Başqa sözlə, məsələnin mahiyyətini “trendlərin idarə edilməsi” kimi təyin etmək olar. Sualın belə bir formalaşdırılması, ilk növbədə, gənclər cəmiyyətinin müxtəlif təbəqələridir: davamlı təhsil sisteminin müxtəlif səviyyələrində olan tələbələr, şəhər və kənd gəncləri, “çətin” uşaqlar və yeniyetmələr və s.

Gənclər cəmiyyətinin müxtəlif təbəqələrinin dəyərlər sisteminin adekvat modelinin qurulması ilə bağlı ikinci istiqamət daha az əhəmiyyət kəsb etmir. Aydınadır ki, belə bir modeldə informasiya ehtiyacları həlledici yer tutacaq, lakin praktiki nöqteyi-nəzərdən informasiya ehtiyaclarının digər əsas ehtiyac və motivasiyalarla, o cümlədən uğur, özünün ehtiyacları kimi ilkin və ikinci dərəcəli ehtiyaclarla əlaqəsi – reallaşma, yaradıcı iş, sosial tanınma, peşəkar tələb, güc, əməyə görə əmək haqqı və bir çox başqa amillər özünü göstərəcək.

Bir fərziyyə olaraq, əsas məlumat ehtiyaclarının əsas motivasiyalar arasında olduğunu, yəni müəyyən, ortoqonal olmasa da, digər ehtiyaclarla nisbətən ilkin olan ehtiyac və motivasiyaların minimal dəstini təşkil edən motivasiyaların olduğunu güman etmək olduqca mümkündür.

İnformasiya cəmiyyəti şəraitində müasir mütəxəssisin sahib olması lazım olan bilik, bacarıqların məzmunu daim artır. Kompüter texnologiyaları və tədris prosesinin integrasiyası onun intensivləşməsinə, gələcək mütəxəssis üçün təlim sisteminin modernləşdirilməsinə kömək edir. Kompüter texnologiyaları tələbələrin fərdi keyfiyyətlərinin açıqlanmasına, qorunmasına və inkişafına təsir edir.

İnformasiya cəmiyyətində təhsilin inkişafının fəlsəfi xüsusiyyətləri tədrisin məqsədlərinin, məzmununun, metodlarının yenidən nəzərdən keçirilməsindən, eləcə də informasiya və biliyin mərkəzi rol oynadığı yeni reallıqlara uyğunlaşdırılmış cəmiyyətin inkişafında əsas amil kimi təhsilin rolunu dərk etməkdən ibarətdir.

İnformasiya cəmiyyətində təhsilin inkişafının fəlsəfi aspektləri aşağıdakılardır:

Təhsilin humanistləşdirilməsi: Texnologiyanın hökm sürdüyü informasiya cəmiyyətində təhsil insani dəyərlərin inkişafına, sosial həyatın humanistləşdirilməsinə və şəxsiyyətin formalaşmasına xüsusi diqqət yetirməlidir.

Bilik və informasiyalara diqqət yetirilməsi: Təhsil insanları informasiyanın əsas resurs olduğu sürətlə dəyişən dünyada həyata hazırlamalıdır. Məlumatı axtarmaq, təhlil etmək, tənqidi şəkildə dərk etmək və tətbiq etmək bacarıqlarını, eləcə də həyat boyu öyrənmək bacarığını inkişaf etdirmək lazımdır.

Müəllimin rolunun dəyişdirilməsi: Müəl-

lim artıq yeganə bilik mənbəyi deyil, informasiyanın mənimsənilməsində mentor, moderator, köməkçiyə çevrilir.

Tənqidi düşüncənin formalaşması: İnformasiya cəmiyyətində informasiyanı tənqidi qiymətləndirmək, etibarlı mənbələri etibarsız mənbələrdən ayırmaq, müxtəlif nöqtəyi-nəzərdən təhlil etmək bacarığını inkişaf etdirmək lazımdır.

Müstəqilliyin və məsuliyyətin inkişafı: Təhsil şagirdlərin müstəqilliyini, təşəbbüskarlığını və məsuliyyətini stimullaşdırmalı, onları seçim və qərar qəbul etmə azadlığı şəraitində həyata hazırlamalıdır.

Texnologiyaların təhsilə inteqrasiyası: İnformasiya texnologiyalarından istifadə təlimin səmərəliliyinin artırılmasına, təhsil resurslarına çıxışın genişləndirilməsinə və öyrənmənin fərdiləşdirilməsinə yönəldilməlidir.

Sosiallaşma və adaptasiya: Təhsil sosial uyğunlaşmaya, vətəndaş mövqeyinin formalaşmasına, qarşılıqlı əlaqə və əməkdaşlığın inkişafına kömək etməlidir.

Davamlı təhsil: İnformasiya cəmiyyətində bilik sürətlə köhnəlir, ona görə də təhsil davamlı yenilənmə və təkmilləşmə tələb edən davamlı prosesə çevrilir.

Müasir təhsil sistemi cəmiyyətdə, iqtisadiyyatda və texnologiyada baş verən dəyişiklikləri əks etdirən daimi təkamül prosesindədir. Müasir dünyada təhsilin inkişafının əsas tendensiyalarına qloballaşma, rəqəmsallaşma və fərdiləşmə prizmasından baxmaq olar ki, bu da öz növbəsində gələcək təhsilin konturlarını müəyyən edir.

Təhsilin inkişafına təsir edən əsas amillərdən biri qloballaşmadır. XXI əsrdə təhsil müəssisələri beynəlmilləşməyə can atırlar ki, bu da özünü tələbə və müəllim mübadiləsi proqramlarının sayının artmasında, eləcə də beynəlxalq tərəfdaşlıq əlaqələrinin yaradılmasında göstərir. Onlayn təhsilin inkişafı bu tendensiyada əsas rol oynayır və dünyanın müxtəlif yerlərindən olan tələbələrə coğrafi yerindən asılı olmayaraq aparıcı müəllimlərdən və universitetlərdən biliklər əldə etməyə imkan verir.

Rəqəmsallaşma müasir təhsil prosesinin digər tərkib hissəsidir. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları ibtidai məktəbdən tutmuş ali təhsil müəssisələrinə qədər təhsilin bütün sahələrinə nüfuz edir. Virtual və əlavə reallıqlar, süni

intellekt və adaptiv təlim platformaları öyrənmə üçün yeni imkanlar açır. Onlar tədris prosesini daha interaktiv və cəlbədicidir, materialın daha dərinə dərk edilməsini təşviq edir və tələbə motivasiyasını artırır.

Üçüncü əsas tendensiya öyrənmənin fərdiləşdirilməsidir. Müasir təhsil metodları hər bir şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini və ehtiyaclarını nəzərə almağa yönəldilmişdir. Bu o deməkdir ki, kurikulumlar daha çevik olur və öyrənməyə yanaşmalar differensiallaşdırılır. Fərdi təhsil trayektoriyası hər bir uşağa öz potensialını üzə çıxarmağa, güclü tərəflərini inkişaf etdirməyə və zəif tərəfləri üzərində onlar üçün rahat olan sürətlə işləməyə imkan verir.

Qeyd etmək lazımdır ki, müasir təhsil sisteminə tənqidi düşüncə, yaradıcılıq, komanda işi və emosional intellekt kimi yumşaq bacarıqların inkişafına da böyük diqqət yetirilir. Bu bacarıqlar əmək bazarında getdikcə daha çox tələb olunur və təhsil müəssisələri bu tələblərə uyğunlaşmalıdırlar.

Tədqiqat və innovasiyalar təhsilin inkişafında xüsusi rol oynayır. Universitetlər və elmi-tədqiqat institutları yeni tədris metodlarını, texnologiyalarını və öyrənmə yanaşmalarını inkişaf və tətbiq etməyə davam edir. Bu yeniliklər təhsilin keyfiyyətini yüksəltməklə yanaşı, onu cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri üçün daha əlçatan edir.

Nəhayət, inklüzivliyin və təhsilə bərabər çıxışın vacibliyini qeyd etmək yerinə düşər. Müasir dünyada əlilliyi olan insanların təhsil prosesinə mane olan maneələrin aradan qaldırılmasına böyük diqqət yetirilir. Inklüziv təhsilin dəstəklənməsinə yönəlmiş proqramlar, texnologiyalar daha da geniş yayılır ki, bu da daha ədalətli və bərabər cəmiyyətin yaradılmasına töhfə verir.

Beləliklə, müasir dünyada təhsilin inkişafının əsas tendensiyalarını qloballaşma, rəqəmsallaşma, fərdiləşdirmə və inklüzivlik istəyi kimi xarakterizə etmək olar. Bu tədbirlər müasirliyin çağırışlarına uğurla cavab verəcək, gələcək nəsilləri dinamik dəyişən dünyada həyata və işə hazırlayan çevik, adaptiv və inklüziv təhsil sisteminin yaradılmasına yönəlib.

Ümumiyyətlə, informasiya cəmiyyətində təhsilin fəlsəfəsi öyrənməyə ənənəvi yanaşmaların yenidən nəzərdən keçirilməsini, diqqətin

şəxsiyyətə yönəldilməsini, tənqidi təfəkkürün və sürətli dəyişikliklərə uyğunlaşma bacarığının inkişaf etdirilməsini, eləcə də təhsil prosesinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün texnologiyadan istifadəni nəzərdə tutur.

İnformasiya texnologiyasının üstünlükləri öyrənmənin intensivləşdirilməsi və aktivləşdirilməsi, fərdiləşdirmə və təhsil prosesinin humanistləşdirilməsi, təhsilin yaradıcı inkişaf xarakterinin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Bu texnologiyaların məqsədi informasiya cəmiyyətində tələbələrin intellektual bacarıqlarını artırmaq və təhsilin keyfiyyətini yüksəltməkdir.

Hazırda təhsil məktəblərində ali məktəblərimiz ən müasir kompüterlərlə təchiz olunub, çoxlu dərsliklər, dərs vəsaitləri və təlimatlar nəşr olunur. Bununla belə bu problemi həll etməklə qarşı tərəfin bütün çətinliklərini aradan qaldırmaq, dövrün tələblərinə uyğun şüurlu təhsil və biliklər vermək olar. Ona görə də biliyin orijinal məzmununda biliyin informasiyalaşdırılması zəruridir, bunlar:

- gələcək təhsil təkcə kompüterdən, informasiya texnologiyalarından asılı deyil, uşaqların biliklərini və yaradıcılıq fəaliyyətini təkmilləşdirmək üçün kompüter əsasında yeni elmi əsaslar yaratmaq lazımdır;

- kompüterdən istifadə qaydalarının öyrədilməsində iki yol yaradılmalıdır: birincisi, yeni texnologiyalara yönəlmiş yeni tədris vəsaitlərinə ehtiyac; ikincisi, müəllimlə tələbə arasında ünsiyyətin əsası;

- təhsil sistemində yeni pedaqoji texnologiyaların tətbiqindən sonra kompüter təhsilinin sağirdlərin şüurunun və psixologiyasının inkişafına təsirinə nəzarət etmək zərurəti yaranır.

Beləliklə informasiyalaşdırma – informasiya ehtiyatlarının formalaşdırılması, təqdim edilməsi, istifadə olunması əsasında dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarının, təşkilati-hüquqi və mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün müəssisə, idarə və təşkilatların, vətəndaşların informasiya tələbatlarının və bu sahədəki hüquqlarının təmin edilməsinin optimal şəraitinin yaradılması üçün təşkilati, sosial-iqtisadi və elmi-texniki prosesdir [1].

İnformasiya çatışmazlığının ödənilməsi ilə bağlı üçüncü istiqamət informasiya ehtiyaclarının yeni növlərinin fəal formalaşdırılması və in-

kişafı üçün tədbirlər sistemi olmalıdır. Xüsusilə, müxtəlif bilik sahələrinin əsas perspektivləri və praktiki üstünlüklərinin təsviri, məlumat əldə etməyin yeni yolları. Biliklərin təqdim edilməsi üçün düzgün işlənmiş metodlar, dizayn, qavrayış və təfəkkür sistemlərinə adekvat olmalı olan yeni kompüter təlim proqramları nəticəsində yeni informasiya ehtiyacları yarana bilər.

İnsanın informasiya ehtiyaclarını ödəmək probleminə tətbiqi vəziyyətində, əsas çətinlik sosial faydalı sahələrdə biliklərin əldə edilməsi ilə əlaqəli motivasiyaların pozulmasının asanlıqı ilə əlaqələndirilir, çünki bu sahələrin öyrənilməsi obyektiv şəkildə həyata keçirilir. İnformasiya ehtiyaclarının ictimai faydalı mürəkkəb sahələrdən neytral, həm insanın özü, həm də cəmiyyət üçün zərərli olana qədər “daşması”nın asanlıqı yeniyetmə psixikasının inkişafı üçün əhəmiyyətli təhlükədir.

Həqiqətən, gənclər cəmiyyətinin problemlərinin həlli üçün aşkar praktik əhəmiyyətinə baxmayaraq, zərərli və faydalı meyillərin mənimlənməsinin əsasını təşkil edən proseslərin asimmetriyasının psixoloji, pedaqoji aspektləri qeyri-müəyyən olaraq qalır. Maraq və bilik əldə etməyə yönəlmiş müəyyən ümumi potensialın dəyərini saxlamaq şərti ilə müsbət informasiya ehtiyaclarının onların mənfəi surroqatları (əvəzedici) ilə əvəzlənməsi inkişaf psixologiyasının müəyyən çərçivə modeli kimi qəbul edilə bilər.

Bu tənzimləmə işığında müsbət informasiya ehtiyaclarının ödənilməsi üçün ən əlverişli şəraitin yaradılması problemi aktuallaşır. İstənilən şəxs, xüsusən də praktiki psixologiya və pedaqogika sahəsində mütəxəssis yaxşı bilir ki, bir neçə uğursuzluqdan sonra şagirddə müəyyən bir fənn sahəsinin materialını qavramaq qabiliyyətinin olmaması, onun tam və dolğunluğu haqqında güclü təəssürat yarana bilər. Bacarıqların olmaması ilə bağlı səhv fikrin konsolidasiyası təəccüblü dərəcədə tez baş verir və insanların əksəriyyətində ölümcül davamlıdır, bu qismən xoşagəlməz hisslərdən qaçmaq üçün şüursuz bir istək və hər hansı bir, hətta müvəqqəti və minimal, aşağılıq və uyğunsuzluğun təsdiqlənməsi ilə əlaqədardır.

Eyni zamanda, informasiyaya ehtiyac potensialının sabitliyi ilə bağlı yuxarıda ifadə olunmuş mövqedən çıxış edərək, bu potensialın

asanlıqla əldə edilə bilən informasiya sahələrinə, məsələn, müxtəlif kriminal fəaliyyət sahələrinə, məsələn, fırıldaqçılıq, hakerlik və ya məlumat massivlərinin təhlilinə əsaslanan qanun pozuntuları kimi.

Tədqiqatın material bazası müasir informasiya cəmiyyətində gənclərin dəyərlər sistemi və informasiya ehtiyacları, eləcə də təhsil prosesində informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə bağlı mənbələrdən formalaşmışdır. Buraya Azərbaycan və beynəlxalq tədqiqatlar, pedaqoji ədəbiyyat, təhsil proqramları, informasiya texnologiyalarının tədrisdə istifadəsinə dair dərslik və təlimatlar, həmçinin müasir rəqəmsal resurslar (interaktiv platformalar, elektron dərsliklər, virtual laboratoriyalar və multimedia vasitələri) daxildir.

Material və metodlar. Metodoloji yanaşma olaraq araşdırmada analitik-deskriptiv və müqayisəli təhlil metodları tətbiq edilmişdir. Tədqiqat çərçivəsində gənclərin informasiya ehtiyaclarının dəyərlər sistemi ilə əlaqəsi, onların fərdi xüsusiyyətləri və motivasiyaları nəzərə alınaraq təhlil edilmişdir. Təhsil prosesində informasiya texnologiyalarının rolu və onların pedaqoji səmərəliliyi təcrübə və nəzəri mənbələr əsasında qiymətləndirilmişdir.

Eyni zamanda, metodologiyada sistemli yanaşma prinsipindən istifadə olunmuşdur. Bu yanaşma gənclərin informasiya ehtiyaclarını, təhsil prosesində texnologiyaların tətbiqini və fərdiləşdirilmiş öyrənmə strategiyalarını integrativ şəkildə öyrənməyə imkan vermişdir. Araşdırma həmçinin praktiki və nəzəri təhlil mərhələlərini əhatə etmiş, informasiya texnologiyalarının tədris keyfiyyətinə təsirinin elmi əsaslarla qiymətləndirilməsini təmin etmişdir.

Beləliklə, bu yanaşma informasiya cəmiyyətində təhsil və gənclərin dəyərlər sisteminə informasiya ehtiyaclarının təhlili üçün elmi əsasları təqdim edir və təhsil prosesində İT-nin səmərəli tətbiqini qiymətləndirməyə imkan yaradır.

Nəticə və müzakirə. İnformasiya texnologiyaları (İT) informasiyanın formalaşması, təşkili, işlənməsi, yayılması və istifadəsi üçün məlumatların çevrilmə prosedurları sistemidir. İnformasiya texnologiyaları lazımi məlumatları müstəqil axtarmaq, təhlil etmək və toplamaq imkanı verir. Bu, təlimin sonrakı mərhələlərində faydalı olacaq

zəruri bacarıqların formalaşmasına kömək edir.

Beləliklə, İnformasiya Texnologiyası (İT) idarəetmə obyektinin optimal parametrlərinə nail olmaq üçün aparat və proqram təminatından istifadə etməklə qərar qəbul etmək, ayrı-ayrı mənbəli etibarlı və aktual məlumatların işlənməsi üsullarının toplusudur [2, s.394].

Nəzərov M.H, Quliyev N.Z, Nəzərova X.M. “Pedaqoji texnologiyalar” [2] adlı dərs vəsaitində “İnformasiya texnologiyalarının əsas vəzifələri”ni aşağıdakı kimi göstərmişlər:

1) təhsil prosesində müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə mütəxəssis hazırlığı keyfiyyətinin artırılması;

2) təhsil fəaliyyətinin yaradıcı və intellektual komponentlərini artıraraq aktiv tədris metodlarından istifadə;

3) müxtəlif növ təhsil fəaliyyətlərinin inteqrasiyası (təhsil, tədqiqat və s.);

4) tədris prosesində informasiya texnologiyalarından istifadənin tələbənin fərdi xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırılması;

5) tədris prosesində yeni informasiya texnologiyalarının inkişafı, tələbənin idrak fəaliyyətinin aktivləşməsinə kömək etmək və peşə fəaliyyətində səmərəli istifadə üçün informasiya vasitələrinin mənimsəmə motivasiyasını artırmaq;

6) təlimdə davamlılığın və ardıcılığın təmin edilməsi;

7) məsafədən təhsil üçün informasiya texnologiyalarının inkişafı;

8) təhsil prosesinin proqram və metodiki təminatının yaxşılaşdırılması;

9) müxtəlif sahələrdə mütəxəssislərin xüsusi peşə hazırlığı prosesində informasiya texnologiyaları təliminin tətbiqi [3, s.101].

Yekun nəticə. Beləliklə, yuxarıda göstərilənlərə əsaslanaraq belə bir nəticəyə gələ bilərik ki, informasiya ehtiyaclarını ödəmək, aktual problemləri həll etmək üçün parametrləri və məqsədləri ilə dizayn edilmiş interfeyslərə yaxın olan, xüsusilə dost “sensor” və “ağıllı” interfeyslər yaratmaq lazımdır. Bundan əlavə, güman etmək olar ki, informasiya ehtiyaclarının ödənilməsi prosesinin fərqli xüsusiyyəti onun əlavə təhsil prosesinin bir çox xüsusiyyətləri ilə oxşarlığıdır. Bu halda, ilk növbədə, hər iki proses növünün yaradıcı məqsədini nəzərdə tuturuq.

İnformasiya tələbatını ödəyərkən, eləcə də əlavə təhsil prosesində dövlət minimumu standartları ilə bağlı məcburi fənn sahələrinin öyrənilməsi ön plana çıxır.

İnformasiya ehtiyaclarının özünü təmin etmə rejimində fərdi, şəxsiyyət yönümlü sualların formalaşdırılması imkanları eyni dərəcədə vacibdir. Hər iki halda şagirdin şəxsi xüsusiyyətləri, motivasiyası, intellektual qabiliyyətləri və biliyi ilə deyil, müəllimin şəxsiyyəti ilə müəyyən edilən biliyin mənimsənilməsinin bütün yolu üçün vahid olan məcburi rejimdən imtina etmək vacibdir. Müxtəlif tələbə qruplarının bilik, motivasiya, qavrayış və düşüncə tərzı sisteminin xüsusiyyətlərinə görə tədris üsulunun fərdiləşdirilməsi tendensiyası tamamilə zəruridir.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının “İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi” haqqında qanunu. [E-qanun.gov.az.framework/3525](http://e-qanun.gov.az/framework/3525)

2. Nəzərov, M.H, Pedaqoji texnologiyalar. Dərs vəsaiti / M.H.Nəzərov, N.Z.Quliyev, X.M.Nəzərova. – Bakı: ADPU, – 2020. – 467s
3. Nəzərov, M.H, Təhsilin sosiomədəni əsasları. Monoqrafiya. – Bakı: Elm və təhsil, – 2017. – 256 s.
4. Nəzərov, M.H. “Postsənaye cəmiyyəti” nəzəriyyəsi: /Z.Bjezinski, E. Toffler, D.Bell. Uluslararası politika akademisi 22 aralık 2014 (Türkiyə)

Rus dilində

1. Бэлл, Д. Грядущее постиндустриальное общество / Д.Бэлл. – М.:Academia. – 2004. – 940 с.
2. Бжезинский, З. Технотронная эра. М.Элита, – 2010. [https:// lektsa.com/7x 2f05.html](https://lektsa.com/7x2f05.html)
3. Ракитов, А.И. Философия компьютерной революции / А.И.Ракитов. – Москва: Директ-Медиа, – 2013. – 291 с.
4. ru.wikipedia.org. Информационное общество

Məqalə pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Azad Novruzov tərəfindən təqdim olunmuşdur.

İlkin daxilolma – 25.09.2025, son daxilolma – 24.10.2025, qəbulolunma – 05.12.2025